

Петрович Валентина. Деятельность государственных архивов, касающаяся использования информационных ресурсов Национального архивного фонда Украины. В статье раскрыты практические аспекты деятельности государственных архивов, в том числе Государственного архива Волынской области, касающиеся организации использования информационных ресурсов Национального архивного фонда Украины. Установлены и охарактеризованы основные формы использования ретроспективной документной информации – инициативное информирование, выполнение социально-правовых, генеалогических и тематических запросов граждан, выставочная деятельность архивов, сотрудничество со средствами массовой информации и высшими учебными заведениями, использование документов в читальном зале. В архивных учреждениях создаются благоприятные условия для всестороннего использования и обеспечения общества ретроспективной документной информацией.

Ключевые слова: Национальный архивный фонд Украины, государственный архив, ретроспективная информация, архивный документ, использование архивной информации.

Petrovich Valentina. Activity of the State Archives in the Sphere of the Usage of the Information Resources of the National Archive of Ukraine. The article highlights practical aspects of the activity of the state archives, namely of the State Archive of Volyn region in the sphere of organization of the usage of the information resources of the National Archival Fund of Ukraine. The basic forms of the usage of the retrospective documentary information, in particular initiative informing, execution of the social and legal, genealogical and thematic requests from the citizens, exhibitions organized by the archives, cooperation with mass media and educational institutions of higher education, usage of the documents in the reading hall were determined and characterized. The author states that the archives provides favourable conditions for the multi-sided usage and provision of the society with retrospective documentary information.

Key words: National Archive Fund of Ukraine, the State Archives, retrospective information, archival document, application of the archival information.

Статтю подано до редколегії
06.11.2014 р.

УДК: 94(477.82)«19/20»

Олена Кушпетюк

150 років із часу заснування першого музею Волині

У статті досліджено діяльність одного з перших волинських музеїв, колекція якого з невеличкого зібрання, започаткованого при Житомирській публічній бібліотеці, переросла в музейний заклад при Товаристві дослідників Волині та згодом у самостійну установу – Волинський центральний музей. Висвітлено ефективні форми роботи членів Товариства дослідників Волині в справі розгортання роботи музею, зокрема щодо найбільш ефективних форм роботи зі збирання, збереження й представлення в експозиції старожитностей краю та їх популяризації.

Ключові слова: музей при Товаристві дослідників Волині, Волинський центральний музей, Житомирська публічна бібліотека, пам'ятки старовини, експозиція, виставка, експерсійна діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Центрами збереження історико-культурної спадщини нашої держави є музейні заклади. У сучасному суспільстві музеї, перетворюючись в активних суб'єктів громадського життя, покликані виконувати низку важливих соціокультурних завдань. У справі активізації їхньої роботи неможливо обійтися без використання досвіду перших музейних закладів. Отже, сьогодні особливо актуальне вивчення історії українського музейництва в цілому та, зокрема, досвіду діяльності окремих музеїв.

Минає 150 років від часу заснування одного з найстаріших музейних закладів України – Житомирського обласного краєзнавчого музею. Він розпочав свій шлях у 1865 р. з невеличкого зібрання при Житомирській публічній бібліотеці [7]. Його основу склали приватні колекції місцевих гірських порід і мінералів волинського губернатора М. Черткова, подаровані бібліотеці й виставлені для експонування в день відкриття.

У 1900 р. у м. Житомирі виникла потужна краєзнавча інституція краю – Товариство дослідників Волині, яке ставило за мету «...різностороннє вивчення Волині...» [13, с. 19]. 15 лютого 1901 р.

Товариство прийняло у своє відання музейні колекції Житомирської публічної бібліотеки [4, с. 10]. Завдяки активній подвижницькій діяльності членів товариства музей при Товаристві дослідників Волині з часом перетворився в самостійну установу. Статут Волинського центрального музею затверджено Міністром освіти 8 квітня 1913 р. [4, с. 11].

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній історіографії здійснено спробу прослідкувати процес заснування й розгортання діяльності музейного закладу. Значний внесок у розкриття проблеми зробив М. Ю. Костриця. Як ініціатор створення Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині, яке продовжило традиції Товариства дослідників Волині початку ХХ ст., він у своїх монографіях [3] та наукових статтях [4; 5] основну увагу звертає на діяльність громадських музейних закладів м. Житомира, насамперед Волинського церковно-археологічного товариства та Волинського єпархіального давньосховища, музею Товариства дослідників Волині і його спадкоємця – Волинського науково-дослідного музею.

Серед інших робіт з окремих аспектів цієї теми вирізняються праці С. Гаврилюк [2], А. Хведася [16] та ін.

У статті здійснено спробу охарактеризувати зусилля членів Товариства дослідників Волині в справі заснування й розгортання роботи музейного закладу при Товаристві, згодом – Волинського центрального музею – щодо найбільш ефективних форм роботи зі збору, збереження та представлення в експозиції старожитностей краю і їх популяризації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Спочатку музей при Товаристві дослідників Волині розміщувався у будівлі, яку успадкував від свого попередника – музею при Житомирській публічній бібліотеці [1, с. 88–89]. Однак із часом, завдяки постійним клопотанням віце-президента Товариства П. Тутковського – відомого волинського геолога, згодом – професора Київського університету, перед волинським губернатором О. Кутайсовим музей у 1911 р. переїхав із тісних приміщень бібліотеки до пристосованих для повноцінної роботи в будинку Працелюбства [5, с. 7–8]. Чимало зусиль для впорядкування й розширення експозиції музейного закладу доклав Я. Яроцький – перший із часу заснування товариства завідувач музею. У часописі «Киевская Старина» за 1902 р. знаходимо підтвердження вагомому внеску Я. Яроцького в цю справу, а також характеристику збірок деяких історичних пам'яток у новоствореному музейному закладі: «Колекція ж археологічна складається: 1) із колекції кам'яних знарядь та інших предметів старовини, переданих Товариству комітетом бібліотеки і зібраних членом Товариства Я. В. Яроцьким; 2) із колекцій літографій, гравюр і фотографій, переданих Я. В. Яроцьким у розпорядження Товариства; 3) двох колекцій предметів старовини, знайдених в Овруцькому повіті; 4) колекції дрогичинських старожитностей, пожертвованих Н. П. Авенаріусом; 5) колекції кам'яних знарядь із Кременецького повіту, зібраних і пожертвованих Пухляковою. Сюди ж належить срібний аграф княжої епохи, пожертвований В. С. Ногайським, долото із кременю з Житомирського повіту (пожертв. М. І. Корчинського). Архів Товариства нараховує до 300 рукописних документів, зібраних і придбаних Я. Яроцьким» [10, с. 73–74].

Активну участь у становленні експозиції музею при Товаристві дослідників Волині брали П. Тутковський, М. Белонін, С. Бржозовський, А. Ксенжопольський та ін. Так, М. Белонін майже самостійно створив у музеї експозиційний підвідділ церковної археології. С. Бржозовський упродовж чотирьох років (із 1907 р.) був хранителем музею, а з часу реорганізації в 1913 р. цього музейного закладу у Волинський центральний музей – його завідувачем.

Протягом часу свого існування музей при Товаристві дослідників Волині складався з чотирьох відділів: природничо-історичного, антропологічного, економічного та історичного. Із накопиченням значної кількості різних пам'яток, у тому числі історичних, виникла потреба в поділі кожного з відділів на підвідділи. Так, у 1913 р. музей мав у своєму складі такі відділи: природничо-історичний із підвідділами геологічним, мінералогічним, ботанічним, зоологічним та ін.; етнологічний із підвідділами антропологічним, етнографічним, народної медицини тощо; економічний із підвідділами побутової економіки, сільського господарства, ремесла, торгівлі й ін.; історичний із підвідділами історії політичної та побутової, архівознавства, археографії, археології (у тому числі й церковної), палеографії, нумізматики та геральдики [11, с. 35].

При створенні експозиції застосовували тогочасні наукові підходи, апробовані в музеєзнавчій діяльності. Зокрема, представлення експонатів історичного відділу здійснювали за проблемно-хронологічним принципом. Так, у підвідділі археології у двох шафах і декількох вітринах розміщено колекції

предметів кам'яного віку, а також пам'ятки церковної археології, куди, крім наявних раніше матеріалів із розкопок давніх культових споруд, увійшли вивішені в рамках під склом ікони, фотознімки й картини. Підвідділ нумізматики вирізнявся тим, що в спеціально виготовлених шафах відповідно до наукової класифікації та створеного в музеї каталога виставлено колекції старовинних монет і медалей. На 1913 р. членам Товариства вдалося дослідити історію практично кожного експоната, що дало змогу прикріпити етикетки з назвами предметів і короткими історичними відомостями про них. Експозиція історичного відділу музею, відповідаючи засадам створення обласних (провінційних) музеїв, водночас розкривала особливості історичного минулого краю. Її цінність полягала в тому, що вона давала можливість вдумливому відвідувачеві пізнати історію Волині не з позицій російської державності й російського православ'я, а як частину історії українського народу.

При музеї функціонувала бібліотека, заснована в 1900 р. одночасно з утворенням Товариства дослідників Волині. Спочатку в ній нараховувалось 11 книг. А вже напередодні її передачі до складу Волинського центрального музею кількість наявних тут рукописних і друківаних творів книжкової літератури збільшилася до 2429 [11, с. 23–25]. Спочатку нові надходження записували в спеціальний зошит, який ліг в основу хронологічного каталогу бібліотеки. Згодом заведено та впорядковано картковий каталог. У бібліотеці зберігалися старовинні рукописні та друковані книги церковного й світського характеру. До її зібрань входили також видання з історії та інших галузей науки, що стосувалися переважно Волині. Книги для бібліотеки музею надсилали члени Київської археографічної комісії, Історичного товариства Нестора-літописця, інших науково-громадських товариств, редакцій наукових часописів. Бібліотеку поповнювали видання, отримані в обмін на «Труди Общества исследователей Вольни», а також книги, подаровані приватними особами. Крім того, у бібліотеку поступали давні археографічні пам'ятки, виявлені членами Товариства під час наукових експедицій по Волині. Отже, бібліотека музею при Товаристві дослідників Волині, згодом – Волинського центрального музею, логічно доповнювала музейну експозицію й із часом перетворилась у науково-дослідний відділ, який зберігав давні волинські книги та рукописи й забезпечував місцевих краєзнавців і вчених науковою літературою з питань вивчення краю.

Для того, щоб створити таку потужну музейну установу, членам Товариства дослідників Волині потрібно було докласти максимум зусиль для пошуку й виявлення пам'яток старовини. Вони використовували різноманітні способи: випадкові знахідки, пожертви, звернення до населення краю, наукові екскурсії (експедиції) тощо. Так, наприклад, наслідком звернення членів Товариства до волосних правліль, учителів та інших представників інтелігенції про вивчення краю за допомогою опитувальних листів-анкет стало надходження до музею матеріалів, які стосувалися кам'яних знарядь первісної людини [12]. Звернення сприяли надходженню пожертвувань до музею й із часу перетворення цього закладу в самостійну установу.

Однак найефективнішим способом виявлення, збору та вивчення музейним закладом старожитностей краю було здійснення наукових експедицій (екскурсій), які стали своєрідними пошуковими подорожами для різнопланового обстеження території одного чи декількох повітів губернії. Вони проводилися переважно влітку. На необхідність використання такої форми роботи звернули увагу члени товариства, особливо історичної секції, очолюваної Я. Яроцьким. Уже в перші місяці 1900 року планувалося «... проведення екскурсій для систематичних розкопок волинських курганів і городищ. Предмети, знайдені таким шляхом, повинні скласти ядро майбутнього музею» [13, с. 74–75]. Утілюючи ці рекомендації в життя, улітку 1901 р. Я. Яроцький почав обстежувати старожитності Овруцького повіту, а О. Фотинський – Острозького [17, арк. 1–2]. Улітку 1902 р. членами історичної секції Я. В. Яроцьким, А. Н. Михайловою та М. К. Дунаєвським організовано за власні кошти екскурсію в Овруцький і Новоградволинський повіти. Дослідникам удалось обстежити багато пам'яток старовини краю, розкопати близько 30 курганів поблизу сіл Подлубов, Зубковичів, Лопатичів, містечка Олевська й с. Тепениці. Після цієї поїздки на засіданні історичної секції товариства продемонстровано знахідки з розкопаних курганів, які поповнили музейний заклад, та виголошено повідомлення Я. Яроцького «Розкопки по середньому теченню Уборти» [8, с. 53]. Окрім археологічних розкопок й огляду багатьох місцевих пам'яток старовини, членам експедиції вдалося зібрати також значний етнографічний матеріал.

Декілька результативних експедицій здійснено в 1909 р. під керівництвом члена Товариства дослідників Волині К. Залеського. У 1910 р. музей поповнився пам'ятками кам'яного віку, виявленими М. Белоніним під час декількох археологічних екскурсій. Член Товариства Б. Приходкін брав участь в

археологічних дослідженнях поля Берестецької битви 1651 р. і також придбав для музею деякі експонати [14, с. 23–24].

Члени Товариства дослідників Волині залучали до участі в пошуково-екскурсійній роботі молодь житомирських навчальних закладів. Її знайомили з різноманітними програмами щодо збору експонатів для окремих відділів музею й заохочували скромними преміями «...за збір різних колекцій» [11, с. 7].

Іншим способом, який передбачало застосовувати Товариство для пошуку та збору старожитностей і поповнення ними музею, мало стати залучення до цієї справи військових. Схвалюючи такий крок Товариства, тодішня волинська преса вважала, що «допомога військових дуже цінна для суспільства, оскільки вони під час маневрів проходять по Волині вздовж і впоперек та відвідують найглухіші місця, куди дослідник може потрапити лише випадково. В таких нетрях часто трапляються дуже цінні для науки предмети, про існування яких місцеві жителі нічого не знають. Тут можна зібрати цінні колекції при дуже малих затратах» [9].

Усі старожитності, які надходили до музею, піддавалися ретельному опрацюванню (надання їм первісного вигляду, облік та опис). Ця робота проводилася переважно в осінньо-зимовий період. Обліковувались усі без винятку предмети. Їх записували в міру надходження в інвентарну книгу [14, с. 11–12]. Також до пам'ятки прикріплювали етикетку з інвентарним номером і заводили окрему картку. Сукупність таких карток давала змогу створити картковий каталог музею. Наприклад, на 1 січня 1914 р. згідно з картковим каталогом у музеї Товариства дослідників Волині, який із цього дня став самостійною установою та почав офіційно функціонувати як Волинський центральний музей, нараховувалося 8292 експонати [11, с. 35–36]. Велася робота й щодо опису музейних збірок. Це стимулювало появу нової музейної професії – «хранителя колекцій», який займався їх упорядкуванням і складав каталог [15, с. 30].

Облік та опис старожитностей, які надходили в музей, ставали невід'ємною частиною справи щодо їх збереження. А найголовнішим було те, що відбувалось оприлюднення відомостей про пам'ятки старовини, які саме так отримували друге життя й тому виявлялися придатними для огляду. Так, звіти Товариства дослідників Волині розповідають, що за роки плідної праці його членами зібрано та належно систематизовано чимало пам'яток волинської старовини. Це дало змогу музеєві з 15 березня 1909 р. регулярно щонеділі приймати відвідувачів і проводити для них екскурсії. За кожен екскурсійний встановлювали певну оплату (10 копійок для дорослих і 5 копійок для учнів). Змістовні й цікаві екскурсії по відділах музею проводили С. Бржозовський, А. Бржозовська, М. Белонін, А. Ксенжопольський та інші. На 1 січня 1910 р. музейний заклад відвідало 249 дорослих і 719 учнів. У 1910 р. у ньому побувало 87 дорослих та 435 школярів, за вхідну оплату отримано 30 крб 45 коп. [14, с. 11–12, 29]. Продовжувалося масове відвідування музею і в 1911–1913 рр. багато повідомлень про це знаходимо на сторінках газети «Жизнь Волини». Так, у повідомленні газети від 28 червня 1911 р. зазначено: «По неділях музей Товариства дослідників Волині від 1 до 3 год відчинений безкоштовно для публіки. В останні дві неділі музей оглянуло в середньому по 50 осіб (селяни, солдати, учнівська молодь)» [6]. А в замітці «Осмотр музея» газета «Жизнь Волини» за 28 серпня 1911 р. повідомляла про відвідання музейного закладу офіцерами 11 армійського корпусу: «Офіцери, оглянувши його, обіцяли свою допомогу у справі поповнення колекцій і збору в районах своїх постійних стоянок (Ровно, Острог, Ізяслав, Дубно, Луцьк та ін. міста Волині) різних матеріалів для створення історії краю» [9]. На основі узагальнення газетних повідомлень можна зробити висновок, що серед усіх категорій населення найбільше екскурсій музеєм при Товаристві дослідників Волині проводили для учнівської молоді.

Окрім постійної музейної експозиції, члени Товариства знайомили населення з історією рідного краю, організовуючи екскурсії по виставках. Одна з перших (археологічного спрямування) працювала влітку 1901 р. [18, арк. 2зв.]. Чи не найбільша з виставок товариства розгорнута у вересні 1909 р. за ініціативою історичної секції. Вона присвячена пам'яті першодрукаря І. Федорова й розповідала про історію книгодрукування. Тут експонувалися різноманітні друківані видання від початків книгодрукування до перших років ХХ ст. Для її відвідувачів – високопоставлених осіб міста Житомира та пересічних громадян – екскурсії проводили О. Фотинський, В. Ногайський, М. Белонін, І. Гінцбург й інші краєзнавці. Екскурсійні розповіді доповнено двома ґрунтовними лекціями, прочитаними членами товариства М. Белоніним і Ю. Тиховським. «М. М. Белонін описав рух людської думки від початків писемності до зображення алфавіту. Розглянули питання про матеріали, які використовувались для писемності в різні епохи (камінь, глина, бронза, шкіра, папірус, папір). Далі лектор торкнувся провісників книгодрукування (гравюрне, ксилографія), а потім приділив увагу розвитку книгодрукування при Гутенберзі і його послідовниках та описав проникнення книгодрукування у Вільну, Москву, Острог, де

Іван Федоров, запрошений князем К. Острозьким зі Львова, заснував типографію. Для своєї лекції лектор використав, очевидно, багатий матеріал» [14, с. 14]. Лекція Ю. Тиховського торкалася життя та діяльності друкаря І. Федорова. Доповідач «зробив короткий огляд літературних течій на слов'янських землях в епоху Івана Федорова, пояснив вплив народної мови (південно- і білоруської) на писемність і ставлення Івана Федорова до прагнення замінити церковно-слов'янську мову в богослужбових книгах народною» [14, с. 14].

Отже, така форма роботи з відвідувачами, коли екскурсійні розповіді доповнювалися змістовними лекціями, уперше серед світських музейних закладів губернії апробована саме музеєм при Товаристві дослідників Волині.

Традиції вищезазначеного музею продовжив і розширив Волинський центральний музей. Його зали відкриті для масового відвідування двічі на тиждень (у неділю – із 12 до 15 год, у середу – із 13 до 15 год). Згідно з офіційними документами, у неділю музей оглядало 200–300 осіб [11, с. 46–47]. Екскурсії в ці дні проводили для всіх верств населення. В інші ж дні тижня музей приймав лише науковців із різних галузей знань, надаючи їм необхідні для досліджень матеріали. Щоденно в музеї чергували члени Товариства дослідників Волині й давали пояснення при огляді відповідних відділів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, усеохоплюючий і комплексний характер експозиції, яка складалася на основі ґрунтовного вивчення Волині, дав змогу Волинському центральному музеєві відкритися для зацікавлених відвідувачів і поширювати за допомогою екскурсійної діяльності відомості з історії Волині, пропагувати свою роботу й загалом сприяти розширенню історико-красназничих досліджень регіону.

Підсумовуючи викладений вище матеріал, можна зробити висновок, що, завдяки плеяді талановитих дослідників і красназців, сконсолідованих навколо Товариства дослідників Волині, із зібрання, започаткованого в 1865 р. при Житомирській публічній бібліотеці, постав повноцінний музейний заклад при Товаристві, який згодом переріс у самостійну установу – Волинський центральний музей. Ця плідна праця над музейним зібранням сприяла нагромадженню значного досвіду, цікавого й потрібного сучасним музейним працівникам.

Джерела та література

1. Беляшевский Н. Музей при Житомирской публичной библиотеке / Н. Беляшевский // Археологическая летопись Южной России. – 1900. – Т. 2. (Май). – С. 88–89.
2. Гаврилюк С. В. Историчне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія. – 2-ге вид., доповн. / С. В. Гаврилюк. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 536 с.
3. Костиця М. Ю. Товариство Дослідників Волині: історія, діяльність, постаті / М. Ю. Костиця. – Житомир : М.А.К., 2001. – 360 с. : ілюстр.
4. Костиця М. Ю. Товариство дослідників Волині крізь призму XX століття / М. Ю. Костиця // Житомирщина на зламі століть : науковий збірник «Велика Волинь» : пр. Житомир. науково-красназничого т-ва дослідників Волині. – Т. 21 / відп. ред. М. Ю. Костиця. – Житомир : М.А.К., 2000. – С.10–13.
5. Костиця М. Ю. Волинське красназнавство: історія, здобутки, проблеми / М. Ю. Костиця // Велика Волинь : наук.-популяр. зб. волинезнав. / голов. ред. М. Ю. Костиця. – Житомир : Обл. орг. СЖУ, 1993. – С. 5–9.
6. Музей Общества исследователей Вольни // Жизнь Вольни. – 1911. – 28 июня.
7. Музей при публичной библиотеке в Житомире // Вольнские епархиальные ведомости. – 1876. – №16 (часть неоф.). – С. 559–560.
8. Общество исследователей Вольни // Археологическая летопись Южной России. – 1903. – С. 52–53.
9. Осмотр музея // Жизнь Вольни. – 1911. – 28 августа.
10. Отчёт о деятельности Общества исследователей Вольни за 1901 г. // Киевская Старина. – 1902. – № 4. – С. 72–74.
11. Отчёт о деятельности Общества Исследователей Вольни и Вольнского Центрального Музея за 1913 г. – Житомир : Электрическая тип. наследника М. Дененмана, 1915. – 101 с.
12. Работы Общества исследователей Вольни // Жизнь Вольни. – 1911. – 19 мая.
13. Труды Общества Исследователей Вольни. – Т. I. – Житомир : Тип. М. Дененмана, 1902. – 254 с.
14. Труды Общества Исследователей Вольни. – Т. VI. – Житомир : Электрическая тип. М. Дененмана, 1911. – 232 с.
15. Устав Общества Исследователей Вольни // Труды Общества Исследователей Вольни. – Т.1. – Житомир : Типо-литография М. Дененмана, 1902. – С. 19–35.
16. Хведась А. Унікальні пам'ятки Волині: домусейне колекціонування і формування музейних осередків у XIX – першій чверті XX ст. / А. Хведась // Нова педагогічна думка. – 1997. – № 2. – С. 58–62.

17. Яроцкий Яков Васильевич – Беляшевскому Н. Ф. Письмо [без даты]. Из Житомира в Киев / Институт рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. XXXI, спр. 2344, арк.1–2.
18. Яроцкий Яков Васильевич. Исследования и раскопки. «Цыганская гора» возле с. Толкачей Овручского уезда Волынской губернии. 1901 г. Житомир / ІР НБУВ, ф. XXXI, спр. 2581, арк.1–2.

Кушпетюк Елена. 150 лет со времени основания первого музея Волыни. В статье исследуется деятельность одного из первых волыньских музеев, коллекция которого с небольшого собрания при Житомирской публичной библиотеке переросла в музей при Обществе исследователей Волыни и впоследствии в самостоятельное учреждение – Волынский центральный музей. Анализируется деятельность музееведов Общества исследователей Волыни, направленная на выявление, сбор, обработку и представление в экспозиции местных древностей, значение такой работы для сохранения многих реликвий региона для будущих поколений.

Характеризуются поисково-собираательная работа и наиболее эффективный метод поиска волыньских древностей – проведение историко-краеведческих экспедиций, именуемых в исследуемый период экскурсиями. Анализируются деятельности музейных работников по обработке находок и соответствующему их представлению в экспозиции. Характеризуется экскурсионная работа, которая считалась одной из самых доступных форм ознакомления местного населения с событиями прошлого.

Ключевые слова: музей при Обществе исследователей Волыни, Волынский центральный музей, Житомирская публичная библиотека, памятники старины, экспозиция, выставка, экскурсионная деятельность.

Kushpetiuk Olena. 150 Years Since Foundation of the First Museum in Volyn. The article is examined the activities of one of the first museums in Volyn the Museum's collection was from a small collection launched at Zhytomyr public library turned into a Museum institution of the Society of Volyn researchers and, subsequently, developed into Volyn central museum an independent institution. The effective work of the members of the society of Volyn researchers are highlighted in this article.

Key words: the Museum of the Society of Volyn researchers, Central Museum of Volyn, Zhytomyr public library, monuments, exposition, exhibition, sightseeing activities.

Статтю подано до редколегії
19.10.2014 р.